

תוכן זה הוא חלק מרב-שיח. לחצו כאן לדיון המלא

אין לובי לחיות הבר

גיליון אביב 2016 / כרך 7(1)

11 באפריל, 2016

שמוליק יידוב
החברה להגנת הטבע

דן אלון
החברה להגנת הטבע

נועה יאיון
החברה להגנת הטבע

ררה נאבקת בנקר סורי, כנראה לצורך השתלטות על הקן שניקב בגזע העץ | צילום: שרגא אלון

בשנים האחרונות מקודם בישראל סדר יום להגברת ההגנה על חיות הבית המשוטטות, שמקדמיו מונעים בעיקר מרגשות חיוביים של חמלה ואמפתיה לאותן חיות חסרות בית וחסרות מגן. התפיסה הזו, שמחלחלת עמוק אל תוך הציבור הישראלי, מקבלי החלטות וגורמי אכיפת החוק, כוללת בעיקר שיח על אודות הקונפליקט בין השמירה על חיות הבית המשוטטות לבין האדם, בריאותו ואיכות חייו (בעיקר – רעש, לכלוך וסכנת מחלות, ובראשן הכלבת). אלא שמחוץ לשיח החשוב והיצרי הזה נותרו חיות הבר הישראליות, שלצערן ולצערן של כל מי שהטבע הישראלי יקר ללבו, מצויות בקונפליקט גובר והולך עם חיות הבית המשוטטות – שחודרות לתחומי מחייתן, מתרבות על חשבונן, פוגעות בהן, וממיתות אותן.

תחילת המגמה ששינתה את פני ההגנה על חיות הבית המשוטטות הייתה הכרעת בג"צ בפרשת החתולים המפורסמת בשנת 2004^[1], שבפועל שמה קץ להמתת חתולי הרחוב בישראל. בעקבותיה נעשה התהליך של 'לכידה', עיקור או סירוס, ושחרור חזרה למקום הלכידה, הכלי המרכזי של הרשויות בהתמודדות עם ההתרבות המשמעותית של החתולים בערים ובשטחים הפתוחים.

אלא שעיקור וסירוס אינם כלי אפקטיבי לצמצום מספרן של חיות הבית המשוטטות. כדי שכלי זה ישיג את מטרתו, אחוזי העיקור והסירוס חייבים להיות גבוהים במיוחד (לפי הערכות שונות, בין 70–90%), והתהליך חייב להתקיים על פני מרחב גאוגרפי גדול ורציף. גם אם עיריית גבעתיים תתגאה, לצורך הדוגמה, באחוזי עיקור של 30–40% מאוכלוסיית החתולים שבה, הרי שאחוז זה אינו משיג את המטרה. זאת ועוד, חתול מסורס הוא חתול פחות טריטוריאלי, ולכן בעצם תושב עלייה במספר החתולים בעיר כתוצאה מזליגה של חתולים מהערים השכנות אל חבריהם הסובלניים והמעוקרים.

בישראל שיעור החתולים המשוטטים הוא בין הגבוהים במערב. לשם השוואה, הצפיפות הממוצעת של חתולים באזורים עירוניים ופרבריים בבריטניה נאמדת בכ-500 חתולים לקמ"ר; בירושלים נאמדת הצפיפות בכ-2,000 חתולים לקמ"ר, ובערים אחרות בארץ המצב דומה.

המספרים הגבוהים והדגש שניתן לפתרון שאינו אפקטיבי דיו (עיקור וסירוס), מחריפים משמעותית את הקונפליקט בין חיות הבית וחיות הבר. סביב משכנות האדם, בין אם ביישובים עירוניים ובין אם ביישובים כפריים, ואפילו במחנות צה"ל, מצוי מזון רב ומגוון. מזון זה הוא תוצר של תנאי תברואה לקויים: אזרחים שמשאירים פחי אשפה פתוחים; רשויות שלא מקיימות תשתית הולמת לאכסון פסולת ולפינויה המוסדר (כולנו מכירים את "צפרדעי האשפה" הפרוצות לכול); חברות וגורמים פרטיים, שמשאירים שפע של מזון זמין בשדות חקלאיים וסביב בתי גידול לחיות משק.

שפע זה של מזון מקנה יתרון עצום לבעלי חיים שתזונתם מגוונת ושרגילים לחיים בקרבת האדם. בראשם חיות הבית: הכלבים והחתולים, ולצדם המינים המתפרצים מבין חיות הבר: תנים, שועלים, עורבים ועוד.

יתרון זה מתורגם לגידול לא פרופורציוני של אוכלוסיות חיות הבית, ולזליגתן אל השטחים הפתוחים – ביתן של חיות הבר. מחקרים רבים הראו את הנזק הרב שנגרם כתוצאה מהמפגש בין חיות הבית לבין חיות הבר: בעיקר טריפה של מינים חלשים ומוחלשים, טריפה שבמקרים רבים אינה נובעת כלל מצורך במזון, אלא היא חלק מההתנהגות הבסיסית של חיית הבית (כלב או חתול), וגם העברת מחלות שלעיתים קוטלות בסבל רב את חיות הבר. מחקר שנערך בבריטניה מעריך כי נוכחות חתולים מפריעה מאוד ליעילות שיחור המזון, לקינון ולשאר פעילויות של ציפורי השיר, ומפחיתה עד כדי 95% את מספרן (!).

מאחר שמדינת ישראל צפופה מאוד, והמרחק בין הטבע ובין מקומות היישוב הפרוסים במרחב אינו גדול – המפגש התכוף בין האוכלוסיות הגדלות של חיות הבית לאוכלוסיות המתדלדלות של חיות הבר, מביא להכחדתן של חיות הבר.

החמלה והאמפתיה, ראוי שיינתנו לכל היצורים החיים תוך איזון בין צורכיהם. פתרון לצורכיהן של חיות הבית, אסור שיבוא מתוך פגיעה בזכותן הבסיסית של חיות הבר לחיים. צריך לזכור, שריבוי כלבים וחתולים משוטטים אינו מיטיב גם עם חיות הבית עצמן, שנידונות לחיים קצרים, מלאי סבל, רעב, מלחמות רחוב ודריסות.

הפתרונות לא פשוטים. השגת האיזון דורשת שימוש במגוון כלים ואמצעים בו-זמנית: עיקור וסירוס חיות בית, תברואה נאותה שתגביל את כמות המזון הזמין הן לחיות הבית המתפראות הן לחיות הבר שהפכו למינים מתפרצים, והשבת האפשרות להפחתה יזומה של אוכלוסיות תוך מניעת סבל.

השיח כיום מתנהל בשתי שפות שונות: ארגוני זכויות בעלי חיים מתמקדים בשיח של זכויות הפרט, ובעיקר בזכויות הפרט של חיות הבית – ואילו ארגוני שמירת טבע מתמקדים בזכויות של מינים, של אוכלוסיות, של מערכות אקולוגיות ושל מגוון ביולוגי. לדרג מקבלי ההחלטות, ולציבור בכלל, המחזיק בעצמו כלבים וחתולים, קל יותר להזהות עם סבלם של בעלי החיים המצויים בקרבתו. כך יוצא, שלחיות הבית יש קהל אוהד גדול יותר, מגויס יותר ומחויב יותר, המתורגם גם לכוח אלקטורלי לא מבוטל, להתייחסות התקשורת ולנוכחות מרשימה ברשתות החברתיות. אין לובי שכזה לחיות הבר.

אחת הסיבות לכך היא היעדר מודעות לקונפליקט המחמיר בין ההגנה המוחלטת על חיות הבית על חשבון חיות הבר. כל מי שהטבע הישראלי יקר ללבו, צריך להתייחס למאמץ למציאת פתרון מאוזן, שיאפשר לכל בעלי החיים באשר הם – בבית ובבר –

לחיות חיים ארוכים, איכותיים וטובים.

מקורות

1. בג"צ 4880/00. עמותת תנו לחיות לחיות והעמותה למען החתול בישראל נ' מנהל השירותים
הווטרינריים.